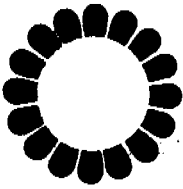

دکتر محمود - فاضل

مدارس قدیم مشهد

—۸—

مدرسه حاج حسن

یکی دیگر از ابنیه عهد صفوی مدرسه بهزادیه معروف بمدرسه حاج - حسن است ، این مدرسه در حاشیه شمالی خیابان نادری نزدیک بقلمکه حضرت قرار گرفته ، شرقاً متصل بمدرسه باقریه ، غرباً بکاراژ شمس ، شمالاً به مسافرخانه‌ای ، جنوباً بخیابان نادری .

همانطورکه از کتیبه اش بدست می‌آید تاریخ بناه آن بسال ۱۰۸۵ هجری بدستور ملک بهزادخان و از مال او در عصر شاه سلیمان صفوی ساخته شده .

این مدرسه دارای يك کتیبه است که بر سر در ورودی آن بنوشته شده و

عبارت آن اینست .

قد اتفق اتمام بناء هذه المدرسة المباركة فی ایام
دولت السلطان الاعظم و الخاقان المعظم مولی ملوک
الترك و العرب و النجم ، السلطان بن السلطان بن السلطان
ابوالمظفر شاه سلیمان الصفوی الحسینی خلد الله تعالی ملکه
و سلطانه و افاض علی العالمین بره و عدله و احسانه
من عین مال زبده اهل السداد و الرشاد ، ملک بهزاد

وبسمی التقی حاجی الحرمین الشریفین حاجی نظر علی .
کتابه اقل عباد الله عنایت الله .

این مدرسه گرچه از نظر مساحت و تعداد اطاق در میان مدارس قدیم مشهد قابل اهمیت نیست، لکن طلبه‌های این مدرسه مدعی هستند از حیث طلاب جزو مدارس آباد بشمار میرود، و هیچگاه از محصل خالی نبوده، حتی دوره فترت، دانشمندان بزرگی ازین مدرسه بیرون آمده‌اند از جمله: حضرت استاد مرحوم بدیع الزمان فروزانفر که نگارنده از آن فقید شنیدم که میفرمود: موقعیکه به مشهد آمدم در مدرسه حاج حسن سکونت گزیدم و هشت سال با زندگی ساده طلبگی بتحصیل علم اشتغال داشتم. در عکسی که ملاحظه میفرمائید از چپ بر راست طبقه فوقانی دومین اطاق، حجره‌ای بوده که سالها مرحوم فروزانفر بغرا گرفتن ادبیات عرب و علوم اسلامی در آن مشغول بوده دیگر مرحوم حکیم سبزواری و مرحوم حاج شیخ حبیب‌الله گلپایگانی روزگاری در سلك طلاب این مدرسه بوده‌اند و حضرت آیت‌الله حاج سید محمود شاهرودی فقید بزرگ و مرجع عالیقدر که اکنون در نجف اشرف عهده دار کرسی فتوی هستند نیز در این مدرسه تحصیل کرده‌اند.

این مدرسه دارای ۳۳ اطاق است که در اطراف زمینی در حدود ۵۰۰ متر ساخته شده در دو طبقه که جلوه‌ها طاقی ایوان کوچکی دارد مناسب با آن اطاق. شواهد موجود بمانشان میدهد که تعداد سه اطاق دیگر داشته و بر اثر عدم توجه در تصرف عدوانی گاراژ مجاور درآمده چنانچه در عکس مشاهده میفرمائید، مغازه‌های دو طرف مدرسه نیز هر یک بنوبه خود قسمتی از زمین این مدرسه را غصب کرده‌اند.

در هر حال ۸۰ نفر طلبه که تعداد ۵۲ نفرشان شب خواب و بقیه فقط روزها بمدرسه می‌آیند بتحصیل علوم دینی اشتغال دارند.

موقوفات این مدرسه عبارتست از ۱۴ دربند دکان و یک سراج و مسافر خانه است و سالانه بطور متوسط ۶۰۰۰ ریال درآمد دارند که باید صرف حقوق طلاب و خادم و تعمیر و روشنایی آن شود، در حال حاضر، طلاب هیچ حقوقی از مدرسه

دریافت نمیدارند.

تصدی این مدرسه راپس از قوت مرحوم آیت الله کفائی خراسانی اوقاف خراسان بعهده گرفته .

اکنون به فهرست اجمالی درخصوص این مدرسه توجه فرمائید .

- ۱- نام مدرسه حاج حسن = (بهزادخان).
- ۲- محل خیابان نادری ، نزدیک فلکه حضرت
- ۳- تاریخ بناء ۱۰۸۵ هجری .
- ۴- واقف ملك بهزادخان
- ۵- متصدی بعد از فوت مرحوم کفائی ، اوقاف خراسان .
- ۶- متصدی داخلی از شهریور ۱۳۲۰ بیعد افراد ذیل تصدی داخلی مدرسه را بعهده داشته اند:
- ۱- حاج شیخ محمود کلباسی که مدرس مدرسه هم بوده.
- ۲- ادیب نیشابوری که استاد مرحوم فروزانفر وعده زیادی از فضلی خراسان نیز بوده.
- ۳- شیخ مرتضی مرجعی.
- ۴- جواد فلاطوری- دکتر فلاطوری که اکنون در آلمان هستند.
- ۵- حاج آقا جلال مدرس .
- ۶- رسول اسدی .
- ۷- شیخ رضا میزبان.
- ۷- رقیبات موقوفه ۱۴ دربند دکان ، سراچه ، مسافر خانه .
- ۸- میزان درآمد سالانه ۶۰۰۰۰ ریال.
- ۹- نوع مصرف حقوق طلاب ، خادم ، تعمیر و روشنائی .
- ۱۰- تعداد اطاقها ۳۳ حجره.
- ۱۱- تعداد طلاب ۸۰ نفر.
- ۱۲- مدرس آقای رضازاده.
- ۱۳- متون دسی شرح لعمه ، اصول فقه مظفر ، سیوطی ،

جامع المقدمات .

۱۴- حقوق طلاب-

۱۵- مساحت زیر بنا $5 \times 18 + 9 \times 5$

۱۶- مساحت صحن مدرسه ۶۱۸

این مدرسه فاقد کتابخانه است ، لکن کتابهایی دارد که وقف آن شده و نگارنده تعداد ۹ جلد کتاب خطی و ۸ جلد کتاب چاپی بیش ندیده‌ام و قطعاً بیش از این بوده ، فهرست آنها بدین شرح است .

فهرست کتب خطی مدرسه حاج حسن

۱- بحار الانوار ج ۳ ، ملامحمد باقر مجلسی متوفی ۱۱۱۰ هـ . در صفحه

اول یادداشتی بخط مؤلف است .

۲- تاریخ دلکشای شمشیر خان . ناشناخته ، این کتاب شاهنامه

است ...

۳- تهذیب الاحکام از شیخ طوسی متوفی ۴۶۰ هـ . نسخه مفرد مصحح

از کتاب المزار - اواخر آیات .

۴- جامع الاخبار از محمد بن محمد از مردم سده ششم هـ .

۵- الروضة البهیة ج ۱ و ۲ از شهید ثانی . مقتول به سال ۹۱۱ هـ .

۶- شرایع الاسلام از محقق اول ، نجم الدین ابوالقاسم جعفر بن ابی زکریا

متوفی ۶۷۶ هـ .

۷- کتاب در فقه . فارسی ، صدراً و ذیلاً ناقص . دارای ۱۲ مقدمه و چند باب

و قسمت و فایده در احکام نماز .

۸- کتاب در نحو . عربی ، در حط کتاب با خط مغایر نوشته شده - مقدمه

در نحو .

۹- مفتاح الفلاح شیخ بهائی متوفی ۱۰۳۱ هـ .

گذشته از کتب خطی فوق ، کتابهای چاپی بحار الانوار ج ۳ و ۹ و ۱۰ و

۱۳ ، و ریاضی المسائل ج ۱ و ۲ و مدارک الاحکام و دو جلد کتاب دیگر

نیز دارد .

کتابخانه های مشهد

- ۵ -

کتابخانه فرهنگ و هنر

این کتابخانه در اوائل خیابان پهلوی متصل بساختمان اداره کل آموزش و پرورش است و در سال ۱۳۰۳ شمسی وسیله عده ای خیر خواه بهمین منظور ساخته شده .

واکنون وابسته بوزارت فرهنگ و هنر میباشد که هزینه آنرا به عهده گرفته .

این کتابخانه کلا دارای ۱۸۷۷ مترمربع زیر بنا میباشد و دوسالنه مطالعه و یک مخزن دوطبقه و یک اطاق گردش کتاب دارد ، و برای جلوگیری از خطرات احتمالی گذشته از این که بیمه است سه دستگاه ضدآتش سوزی نیز دارد .

این کتابخانه دارای ۲۱۴۷۲ جلد کتاب بزبانهای فارسی و عربی ، انگلیسی و فرانسه ، روسی و ارمنی در زمینه علوم اسلامی و علوم دانشگاهی و دبیرستانی میباشد که از این میان تعداد یکصد و پنجاه نسخه آن خطی و بقیه چاپی میباشد .

قدیمی ترین نسخه خطی موجود در این کتابخانه از حیث کتابت : رساله قوسیه تألیف شیخ عبدالقادر گیلانی تحریر ۵۸۰ هـ ق قدیمی ترین کتاب چاپی کتاب برهان جامع تألیف محمد کریم بن مهدی قلی تبریزی چاپ تبریز سال ۱۲۶۰ هـ ق است .

این کتابخانه فاقد نظام جدید کتابداری است و کتب آن بحسب قطع چیده

شده و سه قسمت فیش دارد .

- ۱- فیش موضوعی .
- ۲- فیش نام کتاب .
- ۳- فیش نام مؤلف .

و روزانه بطور متوسط ۱۵۰ نفر مراجعه کننده دارد و ساعت کار آن از هشت و نیم صبح تا ۱۲ و از ۴ بعد از ظهر تا ساعت ۶ بعد از ظهر میباشد و هفت نفر کارمند دارد.

انتخاب کتاب زیر نظر رئیس کتابخانه انجام میگردد و خرید کتاب وسیله اداره کل کتابخانه های ، وزارت فرهنگ و هنر در طهران است .

نوع قفسه بندی - بسته - است و تعداد ۱۰۶ صندوقی و ۱۴ دستگاه میز مطالعه دارد. امانت دادن کتاب جهت مطالعه در خارج ، مشروط بهضوضدن مراجعین و تحت شرایط خاصی است .

در این جا باید افزود که سالن مطالعه این کتابخانه دارای نور نسبتاً کافی است ولی مخزن کتاب قابل توسعه نیست ، زیرا طبقه دوم این کتابخانه را وزارت آموزش و پرورش تصرف کرده و جهت باشگاه اختصاص داده است ، و اگر این قسمت از ساختمان مجدداً در اختیار کتابخانه قرار گیرد سطح فعالیت آن تا میزان دو برابر قابل افزایش است.

از وزارت آموزش و پرورش خراسان بسی تعجب است ؟ زیرا این اداره که مستقیماً مسئول تنویر افکار و بالا بردن سطح دانش و توسعه فرهنگ است بویژه در عصر آریامهر که بسیج عمومی بر علیه جهل و بیسوادی شده، چرا کتابخانه اینقدر مورد بی مهری قرار گیرد، که بجای کمک و توجه، حق اصلی او غصب شود و محدودیتهای بیشتری فراهم آید ؟!

امید آنکه اولیاء امور هر چه زودتر به این نقیصه پی برده و در رفع آن کوشا باشند .